ΓΙΑ ΤΕΣ ΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΔΙΑΛΕΧΤΟΥΣ

“Ο έρωτας με τη γλώσσα που μιλάς είναι η αίσθηση μιας άλλης πραγματικότητας”.

1.

Η συζήτηση για το γλωσσικό πρόβλημα (η ελληνική ή η αγγλική) στην Κύπρο σήμερα είναι, όπως όλες οι συζητήσεις μεταξύ των διανοουμένων, παραπλανητική. Η συζήτηση διαισθάνεται το πρόβλημα για να το εκφράσει με διαστρεβλωτικούς όρους.

Το πραγματικό γλωσσικό πρόβλημα στην Κύπρο, για αιώνες τώρα, είναι ο διχασμός του γραπτού (ή του μαζικά και διαχρονικά επικοινωνιακού λόγου) και του προφορικού — μεταξύ των καλαμαρίστικων (ή των Εγγλέζικων ή των Τούρκικών) που μιλούσαν και μιλάνε οι κάθε λογής εξουσίες σ’ αυτό τον τόπο (παπάδες, αγάδες, δάσκαλοι, πολιτικοί) και τη γλώσσα του δρόμου και της καθημερινότητας.

Η γλώσσα είναι πάνω απ’ όλα μια κοινωνική σχέση -όταν οι παπάδες ψάλλουν για αιώνες σε μια ακατανόητη γλώσσα, όταν η γλώσσα των επισήμων είναι διαφορετική απ’ τη γλώσσα του κόσμου, το μήνυμα είναι ξεκάθαρο- μερικοί κατέχουν “το λόγο το σωστό”, που είναι δείγμα της “ευγένειας και της ανωτερότητας τους”. Η γλώσσα της καθημερινότητάς τους είναι “βάρβαρη”, “χωρκάτικη”, “απλοϊστική”, “χυδαία”. Αυτός που τη μιλά πρέπει να ντρέπεται. Η σημερινή δουλοπρέπεια των κυπραίων μπροστά στον δικαστή, τον παπά, το δάσκαλο, το μπάτσο είναι βαθιά ριζωμένη στην ντροπή και το φόβο γιατί πάντα τού ξεφεύγει προφορικά το “τζιαι” αντί του “και” — και ο δάσκαλος πάντα θυμώνει.

2.

Στον κόσμο της πραγματικότητας των ανθρώπων που κλαίνε, γελάνε, νευριάζουν, βρίζονται και αγαπιούνται, υπάρχουν μόνο διάλεχτοι – και η Κύπρος έχει πολλές διαλέχτους και όχι μόνο μια. Οι “γλώσσες” που μαθαίνουμε στα σχολεία είναι κώδικες αναφοράς — και όπως κανένας δεν πάει περίπατο στο δάσος με εξισώσεις φυσικής, κανένας δε χρησιμοποιεί την επίσημη γραμματική στην καθημερινότητα. Οι “γλώσσες” κωδικοποιούνται από τους διανοούμενους του 17ου, 18ου και 19ου αιώνα σε μια προσπάθεια να δοθεί ένας ομοιόμορφος ομοιογενής λόγος στην εξουσία του κράτους που επιβάλει την εξουσία του σ’ ένα ετερογενή πληθυσμό με πολλές διαλέχτους, με τη δικαιολογία ότι ανήκουν στο ίδιο έθνος. Έθνος-κράτος-κυρίαρχη γλώσσα είναι μέρη της μοντέρνας ιδεολογίας του κράτους που οδηγεί στην πολιτιστική ισοπέδωση και την καταπίεση της δημιουργικότητας. Δεν είναι καθόλου τυχαίο που οι μόνοι χώροι δημιουργικότητας στους τελευταίους αιώνες είναι αυτοί των περιθωριακών (από το ρεμπέτικο στις γειτονιές μας, στη JAZZ και τη ROCK μουσική στην Αμερική, το Μοντερνισμό στην ποίηση και τη ζωγραφική, κλπ.) – η ένταξη στην πλειοψηφία οδηγεί στην αποβλάκωση με αντάλλαγμα την ασφάλεια. Οι περιθωριακοί είναι από τις λίγες μειοψηφίες που καταλαβαίνουν την πλαστότητα των πλειοψηφιών — και προσπαθούν να λειτουργήσουν σαν αυτόνομες κοινότητες.

Βασιλιτζία ψιντρόφυλλη

για πρακλαρίν γισιλντίρ

(με τα πράσινα φύλλα)

τα θκυό βυζιά του κόρφου της

ππαραλλαρίμ ππεσίμτιν

(τα πληρώνω μετρητά)

Εχτές προχτές αντίπροχτες

μπεν τουβαρτάμ μπακκάρτιμ

(την έβλεπα από τον τοίχο)

τζιαι θέμα νάρτω να σε δω

άνασουντάν κορκάρτιμ

(μα φοβάμαι τη μάνα σου)

ΚΥΠΡΙΑΚΟΝ ΛΑΪΚΟΝ ΑΣΜΑ

3.

Η δομή της Κυπριακής διαλέχτου, όπως παρατήρησαν οι περισσότεροι ερευνητές, είναι μουσικοποιητική. Ανήκει μεν στην παράδοση με τον Όμηρο, αλλά ο Όμηρος (Αραβικά Ομάρ) δεν ανήκει στην Αθήνα, κοινότητα της αρχαιότητας από όπου η μυθολογία του σύγχρονου Ελληνισμού αντλεί τα σύμβολά της.

Το ποιητικό μουσικό ρεύμα ιστορικά ανήκει στην παράδοση του προφορικού λαϊκού λόγου του οποίου οι ρίζες είναι κεντροασιατικές και απόκτησε μια ιδιαίτερη [άνθιση] στην αραβική κουλτούρα. Τόσο η Τουρκία, όσο και η Κύπρος και διάφορες περιθωριακές περιοχές της Ελλάδας είναι βαθιά επηρεασμένες απ’ αυτή την παράδοση. Στην καλλιτεχνική της μορφή αυτή η έκφραση ξεκινά από ποιητικά τετράστιχα [με] τη συνοδεία ενός μουσικού οργάνου (του σατζ στην Τουρκία, του βιολιού στην Κύπρο) και φτάνει ως τα ερωτικά έπη [και μύθους] (το “Γκιουζελέμ”, το “Ντεστάν” […] “Τουρκουλου-Νικαγιέ” της Τουρκίας, ως την “Αροδαφνούσα”, το “Τραγούδι του Χριστοφή και της Εμινές” κλπ. στην Κύπρο). Αυτή η παράδοση διατηρήθηκε και αναπτύχθηκε απ’ τους δερβίσηδες των σούφις (της πιο μυστικιστικής και ταυτόχρονα Διονυσιακής αίρεσης του Ισλάμ), τους ασίκηδες της Τουρκίας (ασίκης, απ’ την Αραβική λέξη “ασκ”, που σημαίνει έρωτας), ως τους Κυπρίους ποιητάρηδες. Οι Κύπριοι ποιητάρηδες δεν λειτουργούσαν απλώς σαν περιφερόμενοι “ασίκηδες”, αλλά και σαν ομιλητικές εφημερίδες για τις παραδοσιακές κυπριακές κοινότητες. Η επίδραση της μουσικότητας αυτής της επικοινωνίας στις κυπριακές διαλέχτους είναι εμφανής. Οι ποιητάρηδες, σαν στρώμα καλλιτεχνών και κριτικών της εξουσίας και των ηθών, ουσιαστικά διαλύεται μαζί με τον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας και την άνοδο της κουλτουριάρικης εθνικιστικής ποίησης και λόγου/σχολείων.

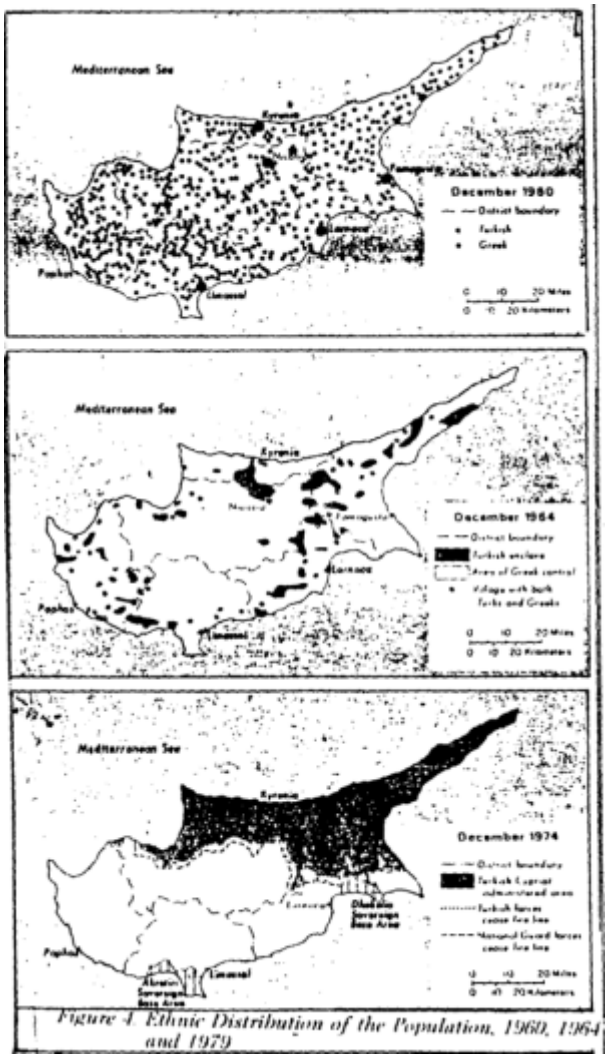

Figure 4. Ethnic Distribution of the Population, 1960, 1964 and 1979

Η ΓΛΩΣΣΑ ΕΙΝΑΙ ΔΕΜΕΝΗ ΜΕ ΤΟ ΧΩΡΟ — ΧΑΡΤΕΣ ΤΗΣ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΟΔΟ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΥ.

4.

Στο λεξιλόγιο τους, οι κυπριακές διάλεχτοι ήταν πάντα ένα κολλάζ — μια ανομοιόμορφη συλλογή λέξεων και εκφράσεων από κουλτούρες που φτάνουν απ' την Αγγλία ως την Περσία. Και αυτή είναι η επανοικειοποίηση της αποικιοκρατικής εμπειρίας. Η Κύπρος ήταν πάντα στο σταυροδρόμι των αυτοκρατοριών, πάντα αποικία, η οικειοποίηση λέξεων και εκφράσεων απ' τους ξένους είναι η ανασύνθεση του γεωγραφικού χώρου με τον ερωτισμό της ιστορικής εμπειρίας. Δεν κατακτηθήκαμε απλώς απ' τους Έλληνες, τους Άγγλους, τους Τούρκους, τους Άραβες κλπ. Τις νύκτες πήραμε τις λέξεις τους (όχι τη γλώσσα τους) και τις ερωτευτήκαμε, όπως τα φρικιά της Ευρώπης που πετούν πέτρες και μολότοφ στην αμερικάνικη πρεσβεία στους ήχους της ROCK. Η ανοιχτότητα μιας διαλέχτου είναι σημάδι ορίων εξέλιξης και παιγνιδίσματος που έχει σε μια παγκόσμια κουλτούρα. Η οικειοποίηση αγγλικών ή ελληνικών ή τουρκικών εκφράσεων είναι τόσο φυσική όσο το γεγονός ότι ζούμε στον ίδιο πλανήτη. Αλλά άλλες λέξεις θα πάρει η κρατική γραφειοκρατία, άλλες οι διανοούμενοι και άλλες αυτοί που καταπιέζονται απ' αυτούς.

5.

Ίσως για ιστορικούς λόγους να ήταν χρήσιμο να γραφτεί ένα αλφάβητο της κυπριακής διαλέχτου (γράφοντας το SH, το CH κλπ. στα ελληνικά είναι τουλάχιστον αστείο) για όσους ο έρωτας με τη

γλώσσα κυκλοφορεί σ’ αυτό το γαλαξία. Αλλά σε μια εξουσιαστική κοινωνία η εξουσία του γραπτού πάνω στον προφορικό λόγο θα υπάρχει πάντα. Σήμερα η αντίσταση στον “ορθό λόγο” της εξουσίας δεν περνάει μόνο μέσα απ’ την αντίσταση (όποια αντίσταση) των μαθητών στα σχολεία, αλλά και στην οικειοποίηση της νέας τεχνολογίας. Η κασέττα και το βίντεο θα γίνουν τα βιβλία ενός καταπιεσμένου λόγου και οι εραστές των ραδιοκυμμάτων (στα πλαίσια ή όχι της “ελεύθερης ραδιοφωνίας”) οι μεταμοντέρνοι ποιητάρηδες. Μόνο τότε ο γραφτός λόγος θα γίνει απλά ερωτικός, λογοτεχνικός ή επιστημονικός, χωρίς να είναι όργανο εξουσίας — είτε η γραφή είναι ελληνική, αγγλική, τουρκική, κυπριακή, παφίτικη.

Γιατί αυτός ο γεωγραφικός χώρος που λέγεται Κύπρος χωρίς την πολυμορφία όλων των διαλέχτων θα είναι λειψή. Οι λέξεις, οι εκφράσεις, οι δομές της γλώσσας που πήραμε απ’ τις αυτοκρατορίες που μας κατακτούν για 30 αιώνες τώρα, είναι η ιστορία μας. Η ιστορία μιας πολιτιστικής γέφυρας ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση. Θα καταλάβουν ποτέ άραγε οι Έλληνες και οι Τούρκοι αυτού του νησιού ότι είναι και αυτοί απλά μειοψηφίες, ότι μας χωράει όλους αυτός ο τόπος, και ότι οι υπόλοιπες πολιτιστικές κοινότητες σ’ αυτό το νησί (οι ιθαγενείς) έχουμε πια βαρεθεί να μας μιλάνε σαν σε βάρβαρους και να μας χρησιμοποιούν για τα πάθη των δικών τους οιδιπόδειων — υπάρχει ρε παιδία και ψυχανάλυση, πέστε στα κράτη-μαμμάδες σας να σας πληρώσουν τους λογαριασμούς.

Χρειάζεται Τούρκικη Μετάφραση, Δεκαετία 1980-1989, 1988, Τραίνο στην πόλη (Τεύχος 5), Λεμεσός, Κυπριακά

From:
https://movementsarchive.org/ - **Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο**
Cyprus Movements Archive
Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:
https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:magazines:traino:no_5:dialects

Last update: **2026/10/03 11:28**